

Anonymiserad version

Översättning

C-749/23-1

Mål C-749/23

Begäran om förhandsavgörande

Datum för ingivande:

20 november 2023

Domstol som begär förhandsavgörande:

Okresní soud v Teplicích (Republiken Tjeckien)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

14 september 2023

Klagande:

innogy Energie, s.r.o.

Motpart:

QS

Beslut

Okresní soud v Teplicích (distriktsdomstol i Teplice, Republiken Tjeckien) har i en sammansättning med en ensamdomare [utelämnas] i målet mellan

klaganden: **innogy Energie, s.r.o.**, [utelämnas]

och

motparten: **QS**, [utelämnas]

angående betalning av 6 609,66 CZK

fattat följande beslut:

[utelämnas] i enlighet med artikel 267 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt hänskjuts följande tolkningsfrågor till Europeiska unionens domstol med en begäran om förhandsavgörande:

- a. Utgör andemeningen och syftet med rådets direktiv 93/13/EEG hinder för att artikel 3 i detta direktiv, jämförd med punkt 1 e i bilagan till detta direktiv, avseende oskäligen villkor i konsumentavtal, jämförd med artikel 5 i detta direktiv, avseende att villkor ska vara i skriftlig form och vara klart och begripligt formulerade, och med effektivitetsprincipen som avses i artikel 7 i direktivet, tolkas så, att ett avtalsvite, som har införts i ett standardavtal under ”Övriga villkor” på sidan 1/2 (första sidan i avtalet), trots att det (i strid med sedvanlig praxis på området för konsumentavtal) på denna ”första” sida inte finns några uppgifter som identifierar parterna, inte har gjorts någon komplettering för hand där och avtalsvitet har införts under ”Övriga villkor”, som framstår som irrelevanta villkor, betraktas som en relevant del av det skriftliga avtal som ingåtts mellan konsumenten och leverantören, eftersom det kan krävas att konsumenten på ett korrekt sätt tar del av denna sida av avtalet när den andra sidan av avtalet (2/2), som faktiskt har fyllts i och undertecknats, innehåller tillräcklig information om att det rör sig om sidan två i avtalet, just eftersom den har märkts som 2/2?
- b. Utgör andemeningen och syftet med rådets direktiv 93/13/EEG hinder för att artikel 3 i detta direktiv, jämförd med punkt 1 e i bilagan till detta direktiv och/eller artikel 12.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/944, tolkas så, att när en leverantör säger upp ett tidsbegränsat elleveransavtal med fast pris på grund av att konsumenten har åsidosatt sina skyldigheter, **saknar** den faktiska direkta ekonomiska förlust som leverantören har lidit till följd av att avtalet med konsumenten har sagt upp i förtid betydelse?

[utelämnas]

Skäl

A) Saken i det nationella målet

Klaganden har i sin talan yrkat betalning av ett belopp om 6 609,66 CZK med motiveringen att motparten på grundval av ett paketavtal om leverans av el uttagit el för hushållsbehov vid uttagningspunkten [utelämnas] och åtagit sig att betala det priset som överenskommit för den levererade elen. Avtalet hade ingåtts för en bestämd tid och avsåg en produkt som garanterar ett specifikt elpris under avtalets hela löptid (under den grundläggande löptiden för avtalet och för den senare perioden /förlängning/ anges hur priset kommer att fastställas) och garanterar ett lägre enhetspris för el jämfört med ett avtal som ingås för en obestämd tid. Klaganden säkrar denna förmån genom ett avtalsvite, under förutsättning att

kundens skyldighet att genomföra avtalet på ett korrekt sätt under den avtalade tiden iakttas. Samtidigt utgör detta avtalsvite också en schablonersättning för den skada som kan uppkomma för klaganden till följd av att kunden inte uttar den avtalade elen, eftersom klaganden vid tidsbegränsade avtal köper el för kunden i förväg för hela den avtalade löptiden för avtalet på volatila grossistmarknader, på grundval av så en kallad rimligen förutsebar förbrukning. Med anledning av att motparten hade åsidosatt sin skyldighet att betala det angivna elpriset upphörde klaganden den 11 september 2020 att leverera el i enlighet med energilagen och frånträdde avtalet genom skrivelse av den 23 september 2020. I samband med detta frånträdande fastställde klaganden ett avtalsvite om 8 800 CZK för motparten i enlighet med det tidsbegränsade avtalet genom att utfärda en faktura den 13 september 2020 som motsvarade vitesbeloppet, som skulle betalas senast den 23 september 2020. Avtalsvitet uppgår till 400 CZK för varje månad från och med den 11 september 2020 till och med den 24 juli 2022, det vill säga för 22 månader, vilket motsvarar ett belopp på sammanlagt 8 800 CZK. Motparten gjorde en delbetalning om 2 190,34 CZK och det belopp som yrkas inom ramen för talan motsvarar därför motpartens återstående skuld.

Motparten har inte tagit ställning till talan.

Motparten uteblev olovligen från den utsatta förhandlingen och den hänskjutande domstolen handlade förfarandet i hans frånvaro i enlighet med bestämmelserna i civilprocesslagen. Den hänskjutande domstolen inhämtade skriftlig bevisning från handlingarna i ärendet och underrättade klaganden (dennes ombud) om att domstolen, med hänsyn till motpartens ställning som konsument, hyste tvivel om huruvida klausulen om avtalsvite var förenlig med de unionsrättsliga bestämmelserna om konsumentskydd. Klaganden har inte tagit ställning till förfarandets handläggning.

Den hänskjutande domstolen har på grundval av bevisupptagningen delvis gjort följande bedömning av de faktiska omständigheterna:

På grundval av det avtal om tillhandahållande av kombinerade elleveranstjänster av den 24 januari 2020 som hade ingåtts mellan klaganden och motparten i egenskap av konsument, fann den hänskjutande domstolen att det rör sig om ett avtal i form av ett formulär som har förtryckts av klaganden, som har fyllts i för hand och som endast har undertecknats på sidan 2/2. Enligt detta avtal åtog sig klaganden, med verkan från och med den 24 januari 2020, att möjliggöra uttag av el vid uttagningspunkten [utelämnas] och motparten åtog sig att i utbyte mot eluttaget betala försäljningspriset i enlighet med gällande prislista. Parterna avtalade om förskottsbetalningar på 1 200 CZK per månad, varvid produkten skulle vara distributionstariffen STANDARD DO2d och den förväntade förbrukningen skulle uppgå till 1,8 MWh/år. På den sida i avtalet som är märkt 1/2 under ”Uzavření a trvání smlouvy” (avtalets ingående och löptid) anges att avtalet har ingåtts för en bestämd tid på 30 månader [”Základní doba” (grundperiod)] och inte kan sägas upp i förtid under denna period.

Det omtvistade villkoret återfinns under ”**Ostatní ujednání**” (övriga villkor), där det anges att kunden är skyldig att utan onödigt dröjsmål säkerställa samarbetet med innogy för att möjliggöra påbörjandet av leverans enligt det ingångna avtalet, och kunden åtog sig särskilt att inte vidta rättsliga åtgärder eller andra åtgärder som skulle förhindra klaganden från att fullgöra sin skyldighet att leverera el (inklusive byte av leverantör), med undantag för de åtgärder som den har rätt att vidta enligt lag. Vid åsidosättande av denna skyldighet ska kunden betala ett vite på 3 000 CZK för kategorin hushåll och 10 000 CZK för kategorin företag till innogy. Samma vite ska betalas av den kund som vilseleder innogy genom att säga upp avtalet enligt överenskommelse mellan parterna och, i strid med det angivna skälet till överenskommelsen, fortsätter att ta ut el på samma uttagningspunkt från en annan leverantör. Om kunden, utan samtycke från innogy, gör någon som helst rättsligt relevant avsiktsförklaring (oavsett om förklaringen har gjorts eller delgetts innogy, om detta har skett för sent eller om förklaringen varit bristfällig, eller hur och av vem avtalet/leveransen därefter har sagts upp/avbrutits) som syftar till att säga upp ett tidsbegränsat avtal eller avbryta en leverans från innogy i förtid (i dess egenskap av balansansvarig enhet för marknadsplatsoperatören) som gjorts på grundval av ett sådant avtal (ett bemyndigande att byta leverantör eller en sen delgivning av en avsiktsförklaring om uppsägning av ett tidsbegränsat avtal inom den avtalade tidsramen ska också betraktas som en sådan avsiktsförklaring; ett förslag om förtida uppsägning av ett avtal genom överenskommelse mellan parterna betraktas däremot inte som en sådan avsiktsförklaring) eller kunden vid upprepade tillfällen (det vill säga två gånger eller mer) åsidosätter någon av betalningsskyldigheterna enligt avtalet (oavsett om det rör sig om samma skyldighet eller olika skyldigheter och om avtalet därefter sägs upp ensidigt av innogy) eller kunden genom sitt beteende omöjliggör leveransen, har innogy rätt att fastställa vite för kunden, som också omfattar eventuell ersättning för skada som orsakats innogy till följd av kundens underlåtenhet att ta ut den överenskomna elen på 400 CZK för kategorin hushåll och 2 000 CZK för kategorin företag för varje kalendermånad och del därav efter dagen då leveransen från innogy avslutats eller avbrutits till följd av kundens ovan beskrivna beteende, till utgången av avtalets överenskomna löptid (med beaktande av en eventuell förlängning av avtalets löptid). För en kund med distributionstariff D01d eller C01d ska beloppet för det vite som avses i föregående mening halveras i enlighet med prislistan. Kunden är skyldig att betala ett vite på 100 CZK till innogy vid varje försening av betalningen enligt detta avtal som överstiger 10 dagar. Kunden är skyldig att betala det vite som omfattas av fakturan inom den tidsfrist som gäller för betalning i enlighet med allmänna avtalsvillkor. För det fall att vite fastställs vid uppsägning av avtalet eller avbrott av leveransen i förtid i strid med avtalsvillkoren befrias kunden faktiskt från sin betalningsskyldighet om den frånträder eller återkallar sin avsiktsförklaring att säga upp avtalet i förtid och undanröjer de negativa följderna därav för innogy. Om inte annat har beslutats ovan har innogy, utöver rätten att ta ut ett vite till följd av kundens åsidosättande av sin skyldighet, även rätt att begära ersättning för skada och ränta för dröjsmål till följd av åsidosättandet av den aktuella skyldigheten. Ett eventuellt frånträdande från avtalet medför inte att innogys rätt till vite på grund av kundens

åsidosättande av sina skyldigheter före ett sådant frånträdande går förlorad. "Ostatní ujednání" (övriga villkor) ska träda i kraft den dag då avtalet träder i kraft.

I förevarande fall genomförs avtalet av klagandens anställda direkt i den elektroniska miljön (på datorn) och konsumenten kan se dokumentet på bildskärmen; navigering i avtalstexten säkerställs av klagandens anställda med hjälp av en mus. Dokumentet undertecknas sedan med hjälp av en surfplatta och den slutliga versionen av det undertecknade avtalet skickas till konsumentens e-postadress. Avtalet kan skrivas ut på konsumentens begäran när som helst under den period då överenskommelser träffas.

Genom skrivelse av den 21 juli 2020 anmodades motparten att betala de utestående förskottsbetalningarna på 1 200 CZK för juni och juli 2020. Klaganden sade därefter upp avtalet genom skrivelse av den 23 september 2020, med motiveringen att motparten, trots flera anmaningar, inte hade betalat sin skuld till klaganden. Genom faktura [utelämnas] gjorde klaganden en slutgiltig avräkning och redovisade de överskjutande beloppen för elleveransen under tiden från den 4 februari 2020 till den 11 september 2020 med ett belopp om 316,36 CZK. Genom skrivelse av den 13 september 2020 ålade klaganden motparten att betala ett avtalsvite på 8 800 CZK på grund av underlåtenhet att ta ut el under 22 månader med 400 CZK per månad, med förfallodag den 23 september 2020.

B) Nationella bestämmelser

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (lag nr 89/2012 om införande av civillagen), i ändrad lydelse

2048 § punkt 1

Om parterna har avtalat om avtalsvite med ett bestämt belopp eller om hur beloppet av ett avtalsvite ska fastställas vid åsidosättande av någon av de skyldigheter som följer av avtalet, kan borgenären kräva avtalsvite, oavsett om borgenären har lidit skada till följd av åsidosättandet av den avtalade skyldigheten. Avtalsvite kan avtalas i annan form än pengar.

580 § punkt 1

En rättshandling som strider mot god sed anses som ogiltig, liksom en rättshandling som strider mot lag, om detta krävs enligt lagens andemening och syfte.

1811 § punkt 1

Företagaren ska ge konsumenten all information på ett klart och begripligt sätt och på det språk på vilket avtalet ingicks.

Zákon č. 458/2000 Sb., energetický zákon (lag nr 458/2000 energilagen)

[nationell lagstiftning som inte är tillämplig i tiden (*ratione temporis*)]

Anmärkning: Harmonisering med Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/944 har genomförts genom ovannämnda lagstiftning med verkan från och med den 1 januari 2022 - fram till dess (fram till den 31 december 2021) fanns den gällande lagstiftningen i det tjeckiska rättssystemet i 11a § i energilagen med rubriken ”Vissa åtgärder för skydd av kunder”, dess innehåll är emellertid inte relevant för det aktuella målet.

28 § punkt 1

Kunden har rätt att

e) välja och byta elleverantör kostnadsfritt utan att ådra sig kostnader för detta,

28 § punkt 2

Kunden är skyldig att

lit. l) vid utövande av rätten att välja leverantör i enlighet med punkt 1 e, iaktta den avtalade uppsägningstiden, om ett avtal har ingåtts på obestämd tid.

C) Unionsbestämmelser

Anförda unionsbestämmelser

Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal

Artikel 3

1. Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.

2. Det skall alltid anses att ett avtalsvillkor inte har varit föremål för individuell förhandling om det har utarbetats i förväg och konsumenten därför inte har haft möjlighet att påverka villkorets innehåll; detta gäller särskilt i samband med i förväg formulerade standardavtal.

Den omständigheten att vissa delar av ett villkor eller ett särskilt villkor har varit föremål för individuell förhandling utesluter inte att denna artikel tillämpas på resten av avtalet, om en samlad bedömning av avtalet leder till slutsatsen att det likväl rör sig om ett i förväg formulerat standardavtal.

Om en näringsidkare hävdar att ett standardvillkor har varit föremål för individuell förhandling, har han bevisbördan för sitt påstående.

3. Bilagan innehåller en vägledande, inte uttömmande lista på villkor som kan anses oskälliga.

Artikel 5

I avtal där alla eller vissa villkor som erbjuds konsumenten är i skriftlig form skall dessa villkor alltid vara klart och begripligt formulerade. Vid tveksamhet om ett avtalsvillkors innebörd skall den för konsumenten mest gynnsamma tolkningen gälla. Denna tolkningsregel gäller inte vid de förfaranden som föreskrivs i artikel 7.2.

Artikel 7

1. Medlemsstaterna skall se till att det i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskälliga villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.

Bilaga:

Avtalsvillkor till vilka hänvisas i artikel 3.3

1. Avtalsvillkor vars mål eller konsekvens är

...

e) att kräva att en konsument som inte fullgör sina skyldigheter betalar ett oproportionerligt stort ersättningsbelopp.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/944 av den 5 juni 2019 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om ändring av direktiv 2012/27/EU

Artikel 12

Rätt att byta och regler om avgifter i samband med byte

1. Byte av leverantör eller marknadsaktör som deltar i aggregering ska genomföras inom kortast möjliga tid. Medlemsstaterna ska säkerställa att en kund som önskar byta leverantör eller marknadsaktör som deltar i aggregering har rätt till ett sådant byte inom högst tre veckor från begäran, förutsatt att avtalsvillkoren följs. Senast 2026 får den tekniska processen vid byte av leverantör inte ta mer än 24 timmar och ska kunna utföras vilken arbetsdag som helst.

2. Medlemsstaterna ska säkerställa att åtminstone hushållskunder och små företag inte debiteras några avgifter i samband med byte.

3. Genom undantag från punkt 2 får medlemsstaterna tillåta att leverantörer eller marknadsaktörer som deltar i aggregering tar ut uppsägningsavgifter för kunder om dessa kunder *frivilligt* säger upp elleveransavtal med fast löptid och fast pris

före förfallodagen, förutsatt att dessa avgifter är en del av ett avtal som kunden frivilligt har ingått och att **kunden tydligt informeras om dem** innan avtalet ingås. Sådana avgifter ska vara **proportionella** och får inte överstiga de direkta ekonomiska förluster som en leverantör eller marknadsaktör som deltar i aggregering drabbas av till följd av att kunden säger upp avtalet, inbegripet kostnaderna för eventuella kombinerade investeringar eller tjänster som redan tillhandahållits kunden som en del av avtalet. Bevisbördan för de direkta ekonomiska förlusterna ska åvila den leverantör eller marknadsaktör som deltar i aggregering, och tillåtligheten i uppsägningsavgifter ska övervakas av tillsynsmyndigheten eller en annan behörig nationell myndighet.

D) Anförd praxis

Genom Nejvyšší souds (Högsta domstolen, Republiken Tjeckien) avgörande av den 30 augusti 2022, målnummer 33 Cdo 2151/2021–106, upphävdes Krajský soud v Ústí nad Labem (Regiondomstolen i Ústí nad Labem, Republiken Tjeckien) avgörande – avdelning i Liberec av den 11 februari 2021, målnummer 29 Co 165/2020–40, och målet återförvisades.

Den hänskjutande domstolen har här angett att avgöranden avseende liknande (analog) yrkanden återfinns i den databas över anonymiserade domstolsavgöranden som förvaltas av Ministerstvo spravedlnosti ČR (Republiken Tjeckiens justitieministerium, Republiken Tjeckien) på webbplatsen www.justice.cz.

De lagakraftvunna avgöranden i vilka de aktuella villkoren har förklarats vara ogiltiga (eller utan verkan) är lagakraftvunna domar [utelämnas] [hänvisning till domar från nationella domstolar i första och andra instans].

Det finns emellertid även lagakraftvunna domar i liknande mål, i vilka någon överträdelse av lagstiftningen inte har konstaterats och det överenskomna avtalsvitet har förklarats vara giltigt och yrkandet har bifallits.

I den klart övervägande andelen av fall är motparten passiv (de deltar inte i förfarandet, de tar inte ställning till talan).

E) Redogörelse för skälen till den första tolkningsfrågan

Frågan om oskäliga avtalsvillkor har prövats inom ramen för den lagstiftning som gällde före den 1 januari 2014, och Ústavní soud České republiky (Republiken Tjeckiens författningsdomstol) nöjde sig redan då den uttalade sig inom ramen för den lagstiftning som gällde före den 30 december 2013, i sin dom av den 11 november 2013, ärendenummer I ÚS 35112/11 inte med att slå fast att ”vitesklausuler”, för att inte anses vara oskäliga, ska utgöra en del av avtalet och en hänvisning till allmänna avtalsvillkor räcker inte för att de ska anses ha överenskommit på ett giltigt sätt, utan hänvisade även till den omständigheten att texten i ett konsumentavtal, särskilt när avtalet har formen av ett formulär, ska vara tillräckligt läslig, klar och logiskt utformad för en genomsnittskonsument,

teckenstorleken på avtalsvillkoren måste vara tillräckligt stor och att avtalsvillkoren inte får förekomma i delar av avtalet som framstår som irrelevanta.

De stora företagens reaktion på detta uttalande var att förbättra sina avtal och införa sanktioner i texten till det aktuella avtalet. Klaganden gjorde samma sak, men det sätt på vilket klaganden införde de aktuella villkoren i avtalet ger upphov till tvivel om huruvida klaganden faktiskt har gjort detta i enlighet med den princip som ligger till grund för direktiv 93/13. Det är fråga om huruvida införandet av ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling i den del av avtalet som betecknas som sida 1/2, där det emellertid inte har införts några villkor som har varit föremål för individuell förhandling, under den ”återstående delen” av andra överenskommelser, när samtliga avtalsvillkor som har varit föremål för individuell förhandling endast har införts på sidan 2/2, uppfyller kraven i artikel 5 i det aktuella direktivet.

När det gäller ingående av avtal i elektronisk form jämfört med ingående av avtal i ”pappers”form ser den hänskjutande domstolen ingen skillnad i detta fall, eftersom effekten av införandet av texten till vitesklausulerna i ett standardavtal på en sida som inte fylls i för hand och inte följer efter en sådan del av avtalet [som ska fyllas i], utan tvärtom bara föregår den, och kan utelämnas oavsett hur avtalet ingås, eventuellt inte behöver ges lika stor betydelse som information som direkt föregår en underskrift, är jämförbar i båda fallen.

F) Redogörelse för skälen till den andra tolkningsfrågan

Ovan beskrivna avtalsvite påverkar konsumenter (bland annat) vid uppsägning av avtalet på grund av deras underlåtenhet att fullgöra sina betalningsskyldigheter. När det gäller uppsägning av avtalet genom leverantörens frånträdande av avtalet, är det vanligaste skälet just att konsumenten inte fullgör sina betalningsskyldigheter. Klaganden har yrkat betalning av ett avtalsvite för de månader då el inte togs ut enligt det tidsbegränsade avtalet, som när det gäller konsumenter uppgår till 400 CZK per månad, utan att det är nödvändigt för klaganden att styrka den faktiska direkta ekonomiska förlusten, såsom är fallet om ett sådant vite hade krävts av konsumenten om denne hade sade upp avtalet under avtalets löptid på grund av ett byte av leverantör. I båda fallen rör det sig om en uppsägning av avtalet före utgången av den på korrekt sätt avtalade löptiden för avtalet, men när avtalet sägs upp av leverantören ankommer det inte på leverantören att även styrka den faktiska direkta ekonomiska förlusten vid krav på avtalsvite, till skillnad från vad som är fallet när konsumenten avslutar avtalsförhållandet av egen fri vilja, då vitet uttryckligen är begränsat till direkt ekonomisk förlust.

Den hänskjutande domstolen konstaterar att det i förevarande fall inte har förekommit någon underkompensation av elpriset, utan att det tvärtom har förekommit en överkompensation, trots att motparten utan tvekan har underlåtit att betala åtminstone två månatliga förskottsbetalningar för el om 1 200 CZK och att avtalet inte syftar till att medföra någon som helst skyldighet för konsumenten

som är motpart att ta ut en minsta mängd el. Samtidigt innebär avtalsvitet inte att leverantören åläggs några skyldigheter, inte ens den grundläggande skyldigheten att tillhandahålla el på ett korrekt sätt.

G) Avslutande anmärkningar

Målet rör en så kallad mindre tvist, där beslut ska fattas om en prestation som inte överstiger 10 000 CZK och beslutet kan inte överklagas enligt nationell rätt [utelämnas]. Den hänskjutande domstolen var därför skyldig att hänskjuta målet till Europeiska unionens domstol i enlighet med artikel 267 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

Det ska samtidigt påpekas att det inte rör sig om ett isolerat fall, utan att samma fråga är föremål för många domstolsförfaranden och att EU-domstolens svar på de ovannämnda tolkningsfrågorna kommer att vara relevant i många domstolsförfaranden.

[utelämnas]